

BİR REALİST HALK HİKÂYESİ: HİKÂYE-İ MANSÛR

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz IRMAK

Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
yirmak@bingol.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin BARS

Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mebars@bingol.edu.tr

Öz

Halk edebiyatında çoğunlukla büyük hacimli halk hikâyeleri üzerinde çalışmalar yapılırken küçük hacimli halk hikâyeleri üzerine yeterli çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu bakımdan küçük hacimli bu tarz eserlerin günümüz alfabesine aktarımı, Türk halk hikâyesi geleneğinin zenginliğini ortaya koyması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Bu çalışmada; bugüne kadar yayımlanmamış ve üzerinde çalışma yapılmamış olan “Hikâye-i Mansûr” adlı eserin metin neşri yapılmıştır. Öncelikle hikâyenin kısa bir özeti verilmiştir. Daha sonra ise eserin nüshaları hakkında bilgi verilmiş ve hikâyenin türüyle ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmanın sonunda Latin alfabesine aktarılmış olan eserin aktarılmış metni yer almaktadır. Küçük hacimli bir hikâye olan Hikâye-i Mansûr’un iki el yazması ve üç matbu olmak üzere beş nüshası vardır. Matbu nüshalar, el yazması nüshalardan aynen istinsah edilmiştir. Nüshaların aynı olması ve el yazması nüshada görülen bazı okuma güçlüklerinden dolayı Latin alfabesine yapılan aktarımda matbu nüsha esas alınmıştır. Hikâye; tek bir olay etrafında gelişen ve Mansur adlı kahramanın başından geçen çeşitli maceraları konu alan realist bir hikâye niteliği taşımaktadır. Hikâye kahramanı Mansur, olayları kendi dilinden anlatmaktadır. Hikâye, Hindistan’ın Mahe ve Kalikut gibi bazı şehirlerinde geçmektedir. Bu hikâyedeki Mansur, tasavvufî bir kişilik olan Hallac-ı Mansur değildir. Zira metnini neşrettiğimiz bu hikâye dini bir nitelik taşımaz.

Anahtar Kelimeler: Halk Hikâyesi, Hikâye-İ Mansûr, Realist Hikâye, Tür, Nüsha.

A REALISTIC FOLK TALE: HİKÂYE-İ MANSÛR

Abstract

It is seen in folk literature that while it is generally worked over the studies on large volume folk tales, there are no sufficient studies on small volume folk stories. Within this respect, the transfer of such small-volume works to the present alphabet is very important in terms of revealing the richness of the tradition of Turkish folk story.

The text of the “Hikâye-i Mansur”, which has never been published and studied, is published in this study. First, a brief summary of the story is given. Afterward, information is given about the copies of the work evaluating differently in terms of genre. At the end of the work, the transcribed text of the work transferred into the Latin alphabet is submitted. This small-volume story called Hikâye-i Mansûr has five copies, two of which are manuscript and three of which are printed. The printed versions were copied exactly from the same of the manuscripts. Because these versions are completely the same, during the transfer from the Arabic alphabet into the Latin alphabet, it is based on the printed version regarding the some reading difficulties of the manuscripts. This story is a realistic story evolving around a single event and in which various adventures that Mansur experiences are narrated. Mansur, the protagonist, narrates the events in his own language. The story is lived in some cities of India such as Mahe and Calicut.

Mansur in this story is not Hallac-ı Mansur who has a mystic personality. This story, whose text that we published, does not have religious characteristics.

Keywords: Folk Tale, Hikâye-I Mansûr, Realistic Story, Genre, Version.

Giriş

Halk edebiyatında üzerinde en fazla durulan türlerden biri de halk hikâyeleridir. Halk hikâyeleri göçebelikten yerleşik hayata geçişin önemli ürünlerinden biridir. Kahramanlık destanlarından sonra ortaya çıkan bu anlatılar, çoğunlukla âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılmıştır. Bir anlamda göçebe toplumlarda görülen destanların işlevini, yerleşik toplumlarda hikâyeler üstlenmiş ve destanlardan sonra yeni şartlara uygun bir edebî tür olarak ortaya çıkmışlardır (Boratav, 2002: 46). Halk hikâyeleri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmaların daha ziyade büyük hacimli halk hikâyeleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Türk halk hikâyesi geleneğinin zenginliğinin ortaya konulması noktasında küçük hacimli hikâyeler üzerine de çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bakımdan üzerinde duracağımız küçük hacimli bir hikâye olan Hikâye-i Mansûr'un önemi büyüktür.

Bu çalışmada; tarafımızdan Osmanlıca matbu nüshadan Latin alfabesine aktarılmış olan "Hikâye-i Mansûr" adlı hikâyede gelişen olayları şöyle özetleyebiliriz: Mansur, Basra'da 928/1521-22 yılında dünyaya gelir. Mansur babasının tek çocuğudur. Mansur babasıyla beraber ticaret yapmak amacıyla Hindistan sahilinde bulunan Mahe şehrine yerleşir. Mansur'un babası oldukça zengin bir tüccardır. Yazları çiftlikte, kışları ise şehirde yaşayan Mansur, ava ve ata çok meraklıdır. Babası, kendisine zarar verir endişesiyle onun ava gitmesine bir türlü izin vermez. Babasını ikna edemeyen Mansur, ondan izin almadan ava çıkar. Kış mevsiminde kardan tipiden dolayı yolu üzerinde bazı köylere misafir olur ve çeşitli zorluklardan sonra ormana ulaşır. Mansur ormanda on sekiz yaşlarında Metab adında güzel bir delikanlıya rastlar. Bu genç bir kaç aydan beri ormanda bir mağarada yaşamaktadır. Mansur ormanda bir süre avlanır, Metab ile beraber mağarada yemek yer, uyur. Mansur'un karşılaştığı gencin babası oldukça zengin bir kişidir. Babasının ısrarlarına rağmen kötü arkadaşlarından bir türlü ayrılmamıştır. Babasının ölümü üzerine tüm mirasını kötü arkadaşlarıyla bitirmiş olan ve arkadaşları tarafından yalnız bırakılan Metab, ölmek için ormanda hayvanların arasında yaşamaya başlamıştır. Mansur ve arkadaşı on beş gün boyunca ormanda mağarada kalır. Daha sonra iki arkadaş şehre gitmek için bir gemiye biner ve yolda birtakım maceralar yaşadıkten sonra Mahe şehrine ulaşırlar. Mansur arkadaşını da yanına alarak evine döner. Anne ve babası Mansur'un geri dönüşüne çok sevinir. Mansur bir daha böyle bir şey yapmayacağına dair söz verir ve babasının isteğiyle ilim öğrenmeye başlar.

Hikâye-i Mansûr'un iki el yazması, üç matbu olmak üzere beş nüshası vardır. Bu nüshaların hiçbirinin müellifi belli değildir. El yazması nüshalardan biri; Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda, diğeri de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Matbu nüshaların ise biri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi'nde, diğeri ise, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Üçüncü nüsha, bir sahaftan satın alma yoluyla elde ettiğimiz nüshadır. Bütün nüshalarda olaylar aynı biçimde anlatılmıştır. Bu nüshaların aynı olması ve el yazması nüshalarda görülen bazı okuma güçlüklerinden dolayı Latin alfabesine yapılan aktarımda, künye bilgileri aşağıda 5. sırada verilen elimizdeki matbu nüsha esas alınmıştır. Hikâye-i Mansûr'un el yazması ve matbu nüshalarının künye bilgileri şöyledir:

1. Eser Adı: Hikâye-i Mansûr

Yer Numarası: 06 Mil Yz A 1841

Ölçüleri: 212x150 - 125x90 mm.

İstinsah Tarihi: 1284 (1867)

Yaprak Sayısı: 18

Satır Sayısı: 17

Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

Yazı Türü: Rik'a

Kâğıt Türü: Samanlı kâğıt

Konu: İslâm Dini-Ahlak ve İçtimaiyat

Dil: Türkçe

El yazması, ciltsiz ve yaprakları lekeli olan bu eser, Ahmet Halit Yaşaroğlu tarafından satın alınmıştır.¹

2. Eser Adı: Hikâye-i Mansûr

Yayın Bilgisi: [İstanbul] : [m.y.], Zilhicce 1284/1868

Fiziksel Nitelik: 35 s. 19x14 cm.

Konu Başlıkları: Arapça Hikâye

Notlar: El yazması bu eser Arapça'dan tercüme edilmiştir.

Kütüphane: İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Koleksiyon: Kemal Salih Sel Osmanlıca Koleksiyonu

Oda: İstka²

3. Eser Adı: Hikâye-i Mansûr

¹ <http://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/manuscripts/catalog/details/334788> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

² <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?dilsecim=0&-vt=YordamBTSYS&> (Erişim Tarihi: 11.11.2017)

Yayın Bilgisi: İstanbul: [Mekteb-i Sanayi Matbaası], 26 Şevval 1285/9 Şubat 1869

Fiziksel Nitelik: 40 s.15x11 cm.

Konu Başlıkları: Türk (Osmanlı) Romanı ve Hikâyesi

Notlar: Edebiyat-ı garbiyeden nakildir.

Kütüphane: İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Koleksiyon: Talat Bayrakçı

Oda: İstka

Matbu bir eser olan bu nüshanın ilk iki sayfası eksiktir.³

4. Eser Adı: Hikâye-i Mansûr

Bulunduğu Yer: Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Bölüm: Seyfettin Özege Salonu

Demirbaş: 0112390

Yer Numarası: 5293 SÖ 1285; 1869

Kopya/Cilt: k.1

Fiziksel Nitelik: 40 s.

Basıldığı Yer: İstanbul

Basım Evi: Mekteb-i Sanayi Matbaası

Sağlama Şekli: Bağış Seyfettin Özege

Eser matbu metindir ve tamdır.⁴

5. Eser Adı: Hikâye-i Mansûr

Fiziksel Nitelik: 40 s. 15x11 cm. (kırmızı ciltli)

Satır Sayısı: 19

Basıldığı Tarih: 26 Şevval 1285/9 Şubat 1869

Basıldığı Yer: İstanbul

Basım Evi: Mekteb-i Sanayi Matbaası⁵

Hikâye-i Mansûr tür itibariyle halk edebiyatında yapılan tasniflerde onu belli bir kategoriye yerleştirmemizi sağlayacak niteliklere sahip değildir. Halk hikâyesiyle ilgili bazı özelliklerin verilmesi Hikâye-i Mansûr adlı anlatı hakkında verilecek hükümlerde bize bazı veriler sağlayacaktır. Halk hikâyeleri nazım-nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Manzum bölümler daha çok saz eşliğinde söylenmektedir. Hikâyelerin girişinde masallarda olduğu gibi

³ <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?dilsecim=0&-vt=YordamBTSYS&> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

⁴ <http://kutuphane.atauni.edu.tr/yordambt/yordam.php?> (Erişim Tarihi: 01.11.2017)

⁵ Ankara'dan bir sahaftan satın almış olduğumuz matbu nüshadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar bölümünde bulunan matbu nüshanın ilk iki sayfasınının eksik olması ve ayrıca Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan matbu nühanın elimizdeki nüsha ile aynı olmasından dolayı Hikâye-i Mansûr metni, elimizdeki matbu nüshadan okunarak transkribe edilmiştir.

kalıplaşmış ifadeler vardır. Hikâye bir dua ile bitirilir. Hikâyelerin dili sade ve anlaşılır bir yapıya sahiptir. Bu anlatılarda yapılan tasvirler, kahramanların hareketleri, bir yere gidiş-gelişleri, olaylar arası geçişler kalıplaşmış sözlerle ifade edilir. Konularını aşk ve kahramanlıktan alan halk hikâyeleri gerçek ya da gerçeğe yakın olayları anlatır. Ancak bu olayların içinde kahramanların başından geçmiş gibi görünen çeşitli olağanüstülükler vardır. Kahramanların dünyaya gelişleri de genellikle olağanüstüdür. Kahramanların doğumundan başlayarak onların yanında olan, sıkıştıklarında yardımlarına yetişen aksakallı bir ihtiyar (Hızır) vardır. Hızır'dan sonra kahramanların en büyük yardımcılarında biri de atdır. Halk hikâyelerinin mekânı dünyadır ve bu anlatılar çoğunlukla mutlu sonla biter (Alptekin, 2005: 22-40). Bu özelliklere bakıldığında Hikâye-i Mansûr anlatısının halk hikâyesi özelliklerini tam olarak taşımadığı görülmektedir. Hikâye-i Mansûr nesir olarak yazılmıştır. Giriş bölümünde kalıplaşmış ifadelerle rastlanılmayan bu anlatıda tamlamalarla dolu, ağır bir dil kullanıldığı görülmektedir. Kalıp ifadeler anlatının diğer bölümlerinde de çokça kullanılmamıştır. Olaylar gerçek hayatta rastlayabileceğimiz şekilde anlatılmakta ve olağanüstü olarak nitelendirilebilecek bir olay da görülmemektedir. Hızır ve at gibi kahramana yardımcı varlıklar anlatıda yer almamıştır.

Boratav, eski hikâyeciliğimizde yüksek edebiyata mal edemeyeceğimiz, gerek konu gerek şekil ve üslupları bakımından halk hikâyeciliği ile sıkı ilgisi olan ve realist halk hikâyeleri olarak adlandırdığı hikâye tiplerinden söz eder. Boratav'a göre bu hikâyelerin en önemli özelliği, realist olmalarıdır. Bu hikâyelerde hiçbir olağanüstü unsur yer almaz. Bu hikâyelerin teması hemen hemen birbirinin aynıdır. Boratav realist halk hikâyelerinin özellikleri şöyle ifade eder:

“Tâlî birtakım vakalardan sonra hikâye esas vakaya girer, hikâyenin erkek kahramanından biri, bazen genç, bazen de yaşlı, azılı bir kadının işlettiği batakhaneye düşer; birçok tehlikeler atlattıktan sonra, bir arkadaşının yardımı, padişahın da müdahalesiyle kurtarılır. Batakhane sahibi kadın cezasını bulur... Bu hikâyelerde İstanbul'un zengin muhitlerine mensup kimselerin işleri, güçleri, eğlenceleri, başlarından geçen tehlikeli maceralar anlatılır; vakaların zeminini bedesten, sahaflar çarşısı gibi işyerleri; paşa ve bey konakları teşkil eder. Esas temaları itibariyle bunlar bizim halk hikâyelerimizden tamamiyle ayrılır. Halk hikâyelerimizde maceraların geniş ve değişik sahalarda geçmesine karşılık, burada İmparatorluğun merkezi biricik sahnedir. Halk hikâyelerinde, kahramanın, aramaya çıktığı ve binbir güçlüğü yendikten sonra elde ettiği sevgilisi maceralarının mihverindedir. Bunlardaki kadın maceraları ise çapkınlık maceralarıdır; halk hikâyelerinde görmediğimiz gulamperestlik burada yer alıyor” (2002: 82-84).

Boratav tarafından burada özellikleri verilen realist halk hikâyelerinin özelliklerini tam olarak göremesek de Hikâye-i Mansûr; realist çizgiler taşıması bakımından realist halk hikâyesi

olarak nitelendirilebilir. Ancak bu adlandırmayı yapılırken Boratav tarafından verilen realist halk hikâyelerinin özellikleri üzerinde yeniden düşünmemiz gerekmektedir. O halde realist halk hikâyelerinin konuları, olayları ve mekânları, Boratav'ın açıklamalarını genişletecek şekilde, bu tarz anlatılardan hareketle yeniden tanımlanmalıdır. Bu bakımdan Hikâye-i Mansûr'un realist halk hikâyelerinin tanımlanmasında bizlere gerekli malzemeyi sağlaması bakımından önem taşıdığını söyleyebiliriz. Pakize Aytaç realist halk hikâyelerinden Tayyazâde Hikâyesi ile Hançerli Hanım hikâyelerini incelerken bu hikâyeleri “geleneksel hikâye türünün gelişerek romana açılacağı bir dönemin” (2011: 5) ürünleri olarak değerlendirmektedir. Bu noktada hikâyenin sonlarına doğru karşımıza çıkan “Ancağ işbu sergüzeştimi muṭâla‘aya rağbet buyurup ḥālîme vâkıf olan ihvânımıñ ma‘lûmu olacağdır” ifadesi eseri; Ahmet Midhat Efendi'nin eserlerinde olduğu gibi halk hikâyesi ile modern romanın arasında bir yere oturtmaktadır.

Hikâye-i Mansûr, Osmanlı Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır. Osmanlı Türkçesi, Eski Oğuz Türkçesinden hemen sonra XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı'nın hâkim olduğu tüm sahalarda edebî bir dil olarak kullanılmıştır. Bu dil XX. yüzyılın başlarına kadar devam eder (Ercilasun, 2010: 457). Hikâye-i Mansûr'da halk dilinde kullanılan kelime ve kelime grupları çokça geçmektedir. Anlatıda kullanılan dilin dönemin halk diliyle karşılaştırıldığında ağır, yüksek zümre edebiyatına göre de sade olduğu görülmektedir. Dil, Osmanlı Türkçesinin Türkiye Türkçesine ait bazı özellikleri almaya başladığı bir dönemin niteliklerine sahiptir. Anlatıcının belli bir eğitim gördüğü de kullandığı dil ve üslûbundan anlaşılmaktadır. Eserde hikâyenin yazılış amacı ve dili hakkında şu bilgilere yer verilmiştir: “İşbu hikâyenin müṭâla‘asıyla telezzüz olunur. Naşihat-âmîz hikâyât-ı garîbeden olduğu cihetle açık ifâdât u ‘ibârât ile lisân-ı letâfet-resân-ı ‘Osmâniye nakl u tercüme olunarak âḥîrine dahi ba‘z-ı ḥayvânâtıñ aḥvâl u hareketleriyle ḥaşşaları derc ü ‘ilâve kılınarak ismi dahi hikâye-i Mansûr tesmiye olunmuşdur.”

Hikâye-i Mansûr'da hikâye kahramanı Mansur olayları kendi dilinden anlatmaktadır. Mansur hem anlatıcı hem de anlatılan kişidir. “Kahraman-anlatıcı” (Tekin, 2003: 53) adı da verilen bu teknik ile anlatı sistemini oluşturan her şey, merkezî karakter konumunda bulunan Mansur'un bakış açısıyla okuyuculara/dinleyicilere sunulmuştur. Hikâye, Hindistan'ın Mahe ve Kalikut gibi bazı şehirlerinde geçmektedir. Hikâyenin ilk paragrafında anlatılanların garip hikâyelerden oluştuğu ve tercüme olduğu ifade edilmiştir. Bu bakımdan Hikâye-i Mansûr'un Arapça'dan çeviri yoluyla dilimize kazandırılmış olduğunu söyleyebiliriz. Hikâyede olayların sonuna hayvanlardan söz eden bir bölüm de yer almaktadır. Bu bölüm, hikâye ile doğrudan ilgili olmadığı için bu çalışmada metne alınmamıştır. Olayların geçtiği mekânlar bakımından

bu hikâyenin Binbir Gece Masalları'ndan ilham alınarak oluşturulduğunu da belirtmekte fayda olduğunu düşünüyoruz. Zira hikâyedeki coğrafi mekânlar ve kahramanın başından geçen deniz maceraları, Binbir Gece Masallarını hatırlatmaktadır.

Burada; Hikâye-i Mansûr'un, halk hikâyesi ile ortak yönlerine de dikkat çekmek gerekir. Halk hikâyelerinde kahramanın bireyleşme/erginleşme sürecine girmesi için bir maceraya çağrılması gerekir. Ayrılık aşaması içerisinde gerçekleşen bu çağrı, kahramanı zaman içerisinde bir erginlenme sürecine iter ve kahraman erginleşmek için bir yolculuğa çıkar (Irmak ve Ava, 2017: 19). Bahar mevsiminin insanın yeniden doğuşu, yazın olgunluğu, sonbaharın ihtiyarlığı ve kışın ise ölümü simgelemesi, insanda olduğu gibi tabiatta da bir döngü olduğuna işaret etmektedir. Zira doğadaki bu yeniden doğuş halk anlatılarında, kahramanın sıradan yaşamından uzaklaşıp, erginlenerek geri dönmesi şeklinde vücut bulmuştur (Abalı, 2016: 206). Joseph Campbell'in (2010) "kahramanın sonsuz yolculuğu" adını verdiği ve "yola çıkış-erginlenme-dönüş" şeklinde kavramsallaştırdığı bu sembolik yolculuk, kahramanın olgunlaşması açısından önemlidir. Nitekim Hikâye-i Mansûr'da Basra'da doğmuş olan Mansur, ailesinden ayrılmış, bir çeşit kendini bulma yolculuğuna çıkmış, ormanda ve denizde birçok maceradan ve tehlikeli bir yolculuktan sonra tekrar ailesinin yanına, kişisel gelişimini, erginleşmesini tamamlamış olarak dönmüştür.

Hikâye-i Mansûr [Transkripsiyonlu Metin]

[2] İşbu hikâyenin mütâla'asıyla telezzüz olunur. Naşihat-âmîz hikâyât-ı ğarîbeden oldığı cihetle açık ifâdât u 'ibârât ile lisân-ı letâfet-resân-ı 'Osmâniye nakl u tercüme olunarak âhîrine dahi ba'z-ı hayvânâtıñ ahvâl u hareketleriyle haşşaları derc ü 'ilâve kılınarak ismi dahi hikâye-i Mansûr tesmiye olunmuşdur. Tokuz yüz yigirmi sekiz sene-i hicriyesinde Başrada tevellüd edüp pederiyle berây-ı ticâret Hindistân sâhilinde kâ'in Mâhe şehrine hicret iden Mansûr-nâm şahş ser-güzeştinde şöyle beyân ider ki pederim gâyet [3] zengin olmağla şeh-i mezkûrda güzel konağ ü civâr kara vü kaşabâtda müte'addid çiftlikler tedârik edüp yaz mevsimlerinde çiftliklere gidüp kışları şehirde olan hânemize gelirdik. Fağat ben ol mertebe ava vü ata vü silâha mecbûr olmuş idim ki bundan beni geçirmek muhâl idi ancak on altı yaşında bulunduğım cihetle pederimiñ benden başka oğlu olmayup ziyâde sevdiğinden tüfenk ile kendine şakâtlık verirsin diyerek ava gitmeme razı olmayup dâ'imâ terbiye için okuyup yazmağa teşvik yollu her ne kadar naşihat ider ise de baña kat'â te'sîr etmeyüp yine zihnimde nasıl edebilsem de pederimden izn alarak bir müddet uzak mahallere gidip av için tolaşmağı ziyâdesiyle kurmuş idim. Lâkin pederimden izn alamayacağımı lâyıkıyla bildiğimden bir gün hâtırına geldi ki vâlideme yalvarıp pederimden izn almasını ricâ edeyim. Qaldı ki vâlidem ise

buna hiç rāzı olmayacağı āşikār ise de belki rāzı olur ümidiyle vālidemin yanına gelip aman vālideciğim ava gitmek için pederimden baña izn alıver der demez ağlamaya başlayup ey oğlum sen kendini tüfenk ile telef edip beni deli ve dīvāne mi edeceksin. Pederini bilmem benim iznim yokdur [4] dimesiyle yanından kalkıp oğama geldim. Vālidem ahşām pederime bu sözü ağlayarak söylediğinde pederim beni yanına çağırıp çehresini değışdirip hiddet ü gāzab ile saña bu kadar etdiğim naşihatlar kulağına girmemiş sen adam olmayacaksın yazık saña yazık her gün koyun u kuzu etlerini toya toya yemekdesin eğer murādın av eti yemek ise onu dahi tedārik edelim sen ava gider isen tüfenk ile veyāhud vahşī hayvanlar pençesinde telef olursun senden başka evlādım yokdur. Peder ü māderine acı ve bir de peder ü māderiniñ izn ü ruḥṣatı olmadıkça bir yola gidilmek kār-ı ‘āqıl değıldir ve gidildiğı halde istediğı mahalle varılmağda su ‘ūbet ü meşakkat çeker ve yolda kalır ve mehālik ü muḥātarāta giriftar olunduğı bedīhīdir. İşte oğlum buralarını düşün de şu sevdādan vazgeç ‘aqlını başına al okuyup yazmağa çalış zīrā taḥşil-i ‘ilm ü ma‘ārif eden dünyāda ‘azīz ü muḥterem olur der idi. Lākin bu naşihatlarından hişse-mend olmadığımı söylediğı sözleriñ kulağıma girmediğini sāde koyun kaval dinler gibi dinlediğimi görünce ağlamaya başlayıp ey oğlum hiç saña naşihat kār etmeyecek var nereye gidersen git [5] dimesiyle yanından kalkup oğama gelüp düşünmeğe vardım lākin bu sevdādan vazgeçemeyeceğimden babamdan gizli avcılara mahşuş ‘ahādan yapdırmış olduğım elbisemi ve tüfenk ü hegbemi giceden hazırlayup şabaḥā dört sā‘at kalarak kalkıp kimse uyanmadan ḥayvānımı eğerleyip vālidemin rızāları olmadığı halde ata binip yalnızca yola revān oldum. Ḥalbuki kış ol derece ziyāde ki yolda qar atımın karnına çıkardı ve gice karanlık ve yol dahi bilmediğimden kör körüne sabāḥa kadar tağ tepe aşarak gitmekde isem de yolum nereye çıkacağını bilmez idim. Şabāḥ olup qar ziyāde yağdığından uzağı görmek şöyle tursun önü dahi göremez idim o hāl ile ahşāma kadar giderek bir tağıñ tepesinden aşağısında āteş yanmağda olduğunu görünce gice olmadan oraya varmağa gayret eyledim. Ancak ḥayvānım ziyāde yorulmuş olduğundan ahşām bir sularında güç ile varabildim. Gördüm ki bir ufağ köy hemān bir ḥāneniñ yanına varup şahibine bu gice ḥānesinde misāfir kalmağlığını niyāz eylediğimde beni ḥānesine alup ahūr gibi bir maḥalle ḥayvānım ile koyup gitdi. Biraz geçerek bir çanağ süd ile biraz ekmek getirüp önüme koydu ise de bu ekmekten ziyāde bu gice beni kabul ettiğine teşekkür iderim. Lākin babacığim soğuk çok ziyāde üşüyorum eğer āteş olmaz ise gice tonar kaş katı kalurum baña ateş tedarik ve ḥayvānıma biraz arpa luḥf u ihsān eyle dimemle gidüp bir ḥayli oğun yüklenmiş ve elinde bir torba arpa gelüp āteş yakdı. Arpayı ḥayvāna verüp āteşiñ karşısına oturdum vücudum ısınmağa başlayınca ‘aqlım başına gelip biraz [6] süd ile ekmek yedim ve ḥāne sahibi dahi yanıma oturup hāl u ḥātırımı ve nereden gelip nereye gideceğimi su’āl eyledi ava çıktığımı ve

yağınlarda av mahalli orman var mıdır diye ifâde-i merâm eyledim. Buraya tahminen dört beş sa'at mesafede bir küçük orman vardır dâ'imâ oğun getürmek için giderim orada ba'z ufağ tefek avlar görür idim lâkin bir büyük orman varmış orada pek güzel av olduğunu işitmişim ben gitmedim buradan kaç günde varılır bilmem faķat evlâdım sen genç ve gâyet güzelsin uzak mahallere gitme saña yazıķdır. Vaḥşî hayvânlar söyle tursun sa'ir avcılara güzel av [7] olursun dediye de uzak orman sözünden başka sözleri kulağıma girmeyüp söylediği büyük ormana gitmeği kalbimden niyet eyledim. Babacığım ben şabâhleyin erken gider seni göremez isem kuşuruma bakma inşâllahü'l-kerîm buradan 'avdet etmek kısmet olursa yine görüşürüz dedim bir miķdâr akçe vermeği istemiş isem de kabul itmeyerek vedâ edüp yatmağa gitti ben dahi yorgun olduğumdan yatup uyumuşum titreyerek uyanup ocağı karışdırdım hayli âteş bulup ısındım 'acaba şabâh yakın mıdır ancak uykumu almış olduğumdan mutlaka yakın olmalıdır diyerek kalkup aḥşâmdan şaklamış olduğım arpayı hayvâna verip ben dahi bir miķdâr ekmek yedim. Atımı hazırlayup tışarı çıkup hevâ açık kar aydınlığı ile yola revân oldum. Lâkin kardan yol izi göremedim ne tarafa gideceğimi bilemeyüp aḥşâm hâne sahibinden dahî su'âl etmediğime pişman olarak tahminen iki sa'at kadar gittim. Henüz şabâhdan eşer olmadığını görünce kalbime korku gelmeğe başladı bir hayli dahî giderek şabâhın olduğunu görünce güyâ bir kuvvetli arkadaş bulmuş gibi kalbim ferâhlanup yol [8] izi aramağa başladım. Bir dürlü iz göremedim ne tarafa gideceğimi bilemeyüp şaşkın şaşkın giderek kar yine yağmağa ve öğle vaķtı olunca karnım dahi acıkmağa başlayup o hâl ile aḥşâma kadar gidüp köy şöyle tursun ağaç dahî göremeyerek karanlık olduğunu görünce 'aklım başımdan gidüp telâşa düşdüm belki yakında köy bulurum ümidiyle biraz daha giderek yolum uzadı ve aḥşâm dahî olup ortalık karardı hayvânım aç ben aç elhâsıl aç bî-ilâç karanlıkda korka korka şabâha kadar gidüp şafaķ atmağa başlayınca tamam bir gün bir gice yolda vaḥşî hayvâna teşâdüf itmediğime ḥamd iderek yine gitmekde olduğum hâlde uzaktan bir karaltı görünmesiyle köy zân iderek sevindim. Yaklaşdıķça ağaçlık olduğunu anlayınca ormana geldüm diyerek sevincim artarak sür'atle oraya varup gâyet cesâmetli bir kaç ağaçdan 'ibâret bir maḥal olduğunu gördüm mahzûn olarak hayvândan inüp ağâcın dibinde nereye gideyim ve ne yapayım diye düşünmeğe başladım hegbeden bir miķdâr ekmek çıkarup yedim ise de hâlimi düşünmekden boğazımdan geçmeyüp hayretde iken hayvân terli olduğundan [9] ziyâde üşümüş titredini gördüm. Hemân üzerine binüp terlemek için dönerek sıkışdırdım ise de harekete mecâli olmadığını aňlayınca ol vakit ne yapacağımı bütün bütün şaşırdım. Ağlamaga başladım lâkin ben dahi fenâ hâlde üşüyüp tonma hâline geldim artık hayvânın hâlini bırakup kendi vücudumuñ kaydına düşerek hayvândan inüp öteye beriye koşmağa başladım biraz vücudum ısınarak hayvânın yanına

gelüp gördüm ki tönmağa başlamış ölünceye kadar başı ucunda haykıra haykıra ağladım aḥşām olmadan başımıñ çāresini görmek için hemān silāhlarımı ve terkide bulunan hegbemi yüklenerek yola revān oldum. Bir hayli gidüp ileride gözüme bir köy göründi memnūn olarak oraya varmağa gayret ederek sa‘āt yarım şularında varabildim. Faqat köyün içinden bir kimseye teşādūf idemediğimden ne yapacağımı düşünerek bir kapuyı çaldım şakallı uzunca boylu bir adam çıkup misāfir olacağımı beyān eyledim ise de hālimi perişān görünce içerü almağa istemeyüp kapuyı kapayınca ol kadar gücüme gitti ki ta‘rif idemem. Bir kere ah çeküp ağlamağa başladım içeriden ah u fiğānımı işidüp [10] tekrār kapuyı açup istemeyerek beni içerüye aldı ve toprak bir oḡaya girüp ocāk başında berāber oturduḡ evvelā hālinden su‘āl eyleyip ben dahī başıma gelen ser-encāmı beyān eylediğimden ziyāde esef iderek kalkup birāz ekmek ü bāl getirüp önüme koydı. Onları yedikden soñra zihnimde olan büyük ormanı su‘āl iderek yolunu ta‘rif itmesini dahi ricā eylediğimde dünkü çıkdığın köyden sağ tarafa gitmiş olaydın daha yakın idi ancak buradan on sekiz sa‘āt kadar olmalı faqat köy yokdur diyerek yolunu güzelce ta‘rif eyledi. Kendisine izhār-ı memnūniyet iderek ziyāde yorgun olduğum cihetle yatacak maḥallimi göstermesini niyāz eyledim. Üzerime bir kilim ü başıma bir yasdıḡ getirüp verdi ocāk başında yatdım kendisi dahi ocağın öte tarafına yatdı yorgunluḡ hālī ile hemān uyumuşum uyanıp karanlıkda şabāḥ yakīn olup olmadığını bilemediğimden hāne şāhibini uyandırsam şāyed erken ise darılır havfiyle cesāret edemeyüp ormana gitmeniñ çāresini düşünmeğe başladım. Hayvānsız yayan olduğım hālde yollar kar nasıl gidebilir ve bir günde on sekiz sa‘āt [11] yol gidemeyeceğimden ve ileride köy dahi olmadığından gice nerede kalırım ormana gitmeyip buradan şehre ‘avdet eylesem geldiğim yolu ḥesāb edip tamām elli altı sā‘at yol gelmişim. Bu kadar yolu dahi nasıl gidebilirim bu başıma gelen ḥaller nedir diyerek düşünmekde iken peder ü māderimiñ naşīhatleri ve şimdi bulduḡları ḥalleri ḥātırıma gelüp maḥzūniyet gelerek ağlamağa başladım hāne şāhibi uyanıp kalkmış olduğumu görünce kalkıp ocağı yakdı ve ağladığını görüp sebebinden su‘āl eyledi. Başıma gelen hāl ile vālidemiñ ḥāllerine ağlarım dedim bu sözümden hālīme acıyup bu köy şehriñ caddesi şapadır ancak köyüñ şol tarafında altı sā‘at mesāfede Hanūbār karye şehri caddesi üzerinde olduğundan oradan şehre yolcu geçer o köye götüreyim yolculara refiḡ iderek seni şehre götürsünler peder ü māderine kavuş ve yanlarında oturup naşīhatleri üzre hareket eder du‘ālarını alırsın dünyāda refāḥ-ı hāl ile yaşarsın yoḡ ise böyle onların beddu‘ālarını alarak kendi başına gezersin pek çok zahmet ü meşāḡkat çekdikden başka mutlaḡa telef olursun diyerek [12] naşīhat eylemiş ise de yine gönlüm ormana gitmeklik tarafından ayrılmadığından elini öpüp babacığım bu naşīhatlerinden ve haḡkımda olacak iyiliklerinizden memnūn oldum ancak buraya kadar gelmiş iken ormana gidüp göreyim yine buraya ‘avdet ideyim ḥakkımda

bu ideceğimiz lutf u 'inâyeti ol vaqit icrâ buyurmañızı ricâ ederim dedim. Oğlum seniñ hakkında elimden bu kadar iyilik etmek gelse bilirsin dedi. Şabâh dahi olmuş olduğundan kalkıp hâzırlanup hâne şâhibiyle vedâlaşarak ta'rif etmiş olduğu yola revân oldum otura kalka giderek ahşâm qarîb olmağa ve qalbime mahzûniyyet çökmeğe başladı. Ancak yol nişf olup olmadığını bilemeyerek birâz dahâ ileri varıp uzaktan tek tük ağaçlık olduğu gözüme göründü gayret edip ol maħalde bir büyücek ağacın altına vardığımda arğamdan hegbemi indirüp içinden ekmeği çıkarıp hegbeniñ üzerine oturdum ve bir miqdâr ekmeğ yiyüp bu giceyi nasıl geçirebileceğimi düşünmeğe vardım ve gice dahi olup burada oturmağdan ise ağaç üzerinde oturmağ elbet dahâ muħâfazalıdır diyerek kalkıp ağacın üzerine güç hâl ile çıkup [13] tûfengimi dala aşup hegbemin üzerine oturdum. Şâyed uyuklar da düşerim havfiyle belimden kuşağı çıkarup kendimi bağladım. Mücerred cenâb-ı hâkkın lutf u ihsânı olarak kar yağmayıp havâ dahi kesb-i mülâyemet eyledi hâlimi tefekkür ederek derûnuma birâz korku geldiyse de şimdiye kâdar yollarda hâfız-ı mutlak olan bârî teâlâ hazretleri muħâfaza eyledi bundañ sonra dahi eyleyeceğine şüphe olmadığını hâtırına getirerek rahâta vardım. Ziyâde yorgun olduğum cihetle uykuya dalmışım uyanup şabâh olduğunu ve güneşin doğduğunu görünce böyle soğuk havâda tonmadığıma ve bir tehlikeye uğramadığıma hamd ederek ağaçdan aşağı inip yola revân oldum. Nişf-ı nehâr kadar giderek uzaktan bir tağ göründü tahminen üç dört sâ'at daha giderek yaklaşınca başıma bu kadar belâ getiren orman gözüme göründü memnûn oldum ise de bakalım bu ormân içinde dahi başıma neler gelecek deyüp ahşâma kadar güç hâl ile varabildim. Ancak bir tarafı göremeyecek derece karanlık başdığından başımıñ kaydına düşerek dün gice gibi yine ağaç üzerine çıkup [14] şabâh olsa da av ursam diyerek oturmağda iken yorgunluğdan tâb u tüvânım kesilmiş olduğundan hemân uykuya varmışım. Uyanıp şabâh olmamış karanlık faqağ uzaktan ara sıra dehşetli hayvân sesleri ve yerlerde irice hayvân gezindisi kulağıma gelmeğe başlayınca gözüme uyku girmek şöyle tursun korkudan vücûduma titreme yapışdı. İhtiyâten tûfeng ü tabancalarımı taldurup hâkka tevekkül olarak şabâha muntazır oldum bir hayli vaqt mürûrundan sonra şabâh olmağa ve ağaçlar seçilmeğe başladı hegbeden bir miqdâr ekmeğ çıkarıp yedim ortalık lâyıkıyla aydınlık olduğundan aşağı inip ormânın içine togru iki tarafına şaşkın şaşkın bakınarak vahşî hayvân çıkar korkusuyla bir hayli gidip gözüme bir ufağ karaca görünmeyle hemân tûfengi atıp urdum yanına varıp gâyet semiz ü körpe olduğunu görünce yüzüp etini yemek istemiş isem de âteş yakacak yanımda kav çakmak olmadığından nasıl edeceğimi bilmeyüp bırakmağa dahi kıyamayıp arğama yüklenerek gitmeğe başladım ileride ağaçlar arasında bir adam qaraldısı gözüme ilişince bu civârda köy yok burada adam olmayacak bu kimdir 'acabâ anam babam [15] beni aramak için adam çıkarup o olmasun diyerek ta'accübde kalıp

 or maġa başladım ise de h nemden çıkalı  oks n iki s 'atdir  ar içinde yollarda muh faza eden h fiz-ı mutlak bundan dahi muh faza eder diyerek o tarafa  oġru gidip yanına varıp uzunca böyle ġayet genç ve güzel tahminen on yedi on sekiz yaşında fakat saçları uzamış ve eşv bı 'ac b omuzunda t feng ve ar asında o un bir adam oldugunu gördüm sel m verdigimde sel mım alup kim olup burada ne sebebe mebni'  olaşmakda oldugumu su' l eyledi av i  n şehrden  ıķup başıma gelen h lleri muhtaşarca bey n eyledim. Ben dahi kendini h v linden ve ismini su' l eyledim sey hata çıkmış ve ismi Met b bu orman içinde bir maġara bularak birkaç aylardan beri ve o maġarada isk n eylemekte oldugunu bey n u beni dahi maġaraya götürmesini if de eyledi ben memn n olarak ber berce maġaraya geldik. I eriye girüp geniş bir maġara ve bir eski kilim ve d v rda bir tuġr cık aşılı olduġımı gördüm ar amdan hegbe ile  aracayı indirüp Met b  teş yakmaġa başlayup ben dahi  aracayı y zmeġe başladım tekm l olduġda bir parça [16] pişir p birlikde yedik. Tuz olmadıġından lezzetini bulamadım ise de  arnım  oyup v c dum dahi ıřındıġından 'aķlım başıma gelerek Met b ile şo bete başlayup başıma gelen h li n ibtid sından intih sına kadar nakl   hik ye eyledikten sonra Met b'in dahi h v linden su' l eyledim. O dahi hik yeye başlayup der ki memleketim buraya elli altmış s 'at K lk t şehri olup pederim ġ yet zengin   m ld r ve müte'addid h ne v  d kk nlarımız var idi fakat okuyup yazmaġa heves etmediġimden pederim oku maġa pek çok çalışıp naşihatler etmiş ise de bir dürlü başa  ıķamayarak kendi hev  v  hevesime biraķup d 'im  terbiyesiz ve yaramaz adamlar ile gezip eġlenmekte olduġum h lde pederim vef t eyleyip çalmış olan hes bsız ne  adar akçeyi başıma bir  akım  dam toplanup onlar ile telefe başlayınca v lidem naşihate başladı aman oġlum 'aķlını başına al bir dahi baban gelüp akçe kazanıp sa a bırakmaz baban gibi okuyup yazarak tic ret ile meřġ l olup adam ol zir  yanında bulunan adamlar dost bilirsin ancak akçe t ken p fakr-ı h le d  ar olduġun vaķt onlar yanından gider ve sa a sel m vermedikten başka h line dahi gülerler. Sen dahi [17] pişm n olursun ama f 'ide itmez diyerek naşihat eylerdi bunu  gibi babamı  dostları dahi naşihatler ederlerdi aşl  birisi kulaġıma girmeyip bir sene geçerek v lidem dahi vef t eyledi. Bütün başım boş çalınca akçe tükenmez ve d 'im  h lim böyle  alır zannederek bir seneni  içinde ne  adar akçeyi bitirdikten sonra eşy  v  h ne v  d kk nları şatarak onların akçelerini dahi bitirdim elh şil bir paraya muhtaç olunca a b blarımı  birisi semtime uġramayup yolda teş d f etdik e  şin lik etmediklerinden başka belki bizden para ister diyerek yüzlerini çevirirler idi ol vaķt v lidemi  sözleri h t rımaya gelüp aġlar idim bu h l ile şehrde oturamadıġımdan böyle yaşamaktan ise taġlarda vahş  hayv nlar elinde bir gün evvel hel k olayım diyerek başımı alup sey hate  ıķdım ise de h l  hel k olamadım deyüp bir ah çekip aġlamaġa başladı. Ey Met b ar adaşım şimdi aġlama f 'ide

etmez bundan sonra güzel hâl ile yaşamak için çâre ve tedbîr arayıp bulmalı ancak seniñ bu hâliniñ beni güzel terbiye eyledi burada bir kaç gün av urarak eğlenüp birlikte Mâhe şehrine pederimiñ yanına [18] gidelim okuyup yazmağa çalışalım ve dâ'imâ seni yanımdan ayırmam cenâb-ı hâk güzel yapar dedim. Bu sözlerimden aşırı memnûn olup benden ayrılmayacağına yemîn eyledi. Biraz daha şöhbet edüp uykumuz dahi geldiğinden berâber yatdık. Şabâh olup kalkarak ateş yakıp karnımızı toyurduktan sonra tüfenklerimizizi alarak ava çıktık bir hâyli gidüp bir keçi gördük urmasını Metâb baña teklîf eyleyince tüfengi atdım ise de uramayup keçiyi gâ'ib eyledik birâz daha giderek bir geyik görüp hemân tüfengi atdığım anda uruldu yanına varup kesdim faķat götürmekte zahmet çekeceğimizden Metâb ile berâber geyigi yüzüp bir miķdar etinden ve derisinden Metâb yüklenip mağaraya geldik gündüzleri ava ve aḥşâmları mağaraya gelerek on beş gün kadar böylece vaķt geçirdik ve kar dahi yağmayup havaya sükûnet ve mülâyemet geldi ve av urmakdan dahi usanup canım sıkılmaya başladı bir şabâh ey Metâb arkadaşım artık Mâhe şehrine gitmemizin vaķtı geldi çaresini düşünelim dedim. Mâhe şehriñ yolunu ve buraya kaç saat olduğunu bilmem dedi toksan iki saatde bu ormana geldim ise de [19] bu yoldan başka kestirme yolu var imiş onu ben de bilmem dedim. Faķat Mâhe şehri gibi Kâlîkût şehri de sahilde olup ekşer kimler Mâhe şehrine gider gelirler buradan Kâlîkût şehri tahminen otuz sâ'at olmalı ve yolları bilirim ve yatacak köyler vardır. Oraya gidildiği halde gemi ile Mâhe şehrine kolaylıkla gideriz dedi. Fi'l-ḥaķıķa bu yol kesirme olduğu cihetle az vaķt zarfında peder ü mâderime kavuşurum diyerek memnûn olup bu yoldan gidilmesine karar verdik. O gece dahi mağarada kalarak şabâh olduğda yola gâyet çamur olmak ḥasebiyle ziyâde zâhmet ve meşakķat çekdik ise de gece karanlıkda köye dâhil olduk. Ateş yanar bir mahal gördüğümüzden oraya varıp bir ihtiyâr adam ne istersiniz demesiyle selâm verüp ḥâlimizi ifade vü beyân eyledik bizi içeri alup karnımızı toyurduktan sonra ihtiyâr adam ile sohbeta başlayup Kâlîkût şehri buraya kaç sâ'atdir ve oradan gemi ile Mâhe şehrine gidilir mi diye su'al eyledim. Kâlîkût şehri buradan yigirmi beş [20] saat olmalı ve oradan Mâhe şehrine gemiler gider ancak denizi ziyâde serd olduğundan her vaķt gidemezler ve gitdikleri hâlde otuz sâ'atde varabilirler demesiyle bu kadarca almış olduğum malumâtdan memnûn olup yatıp uykuya vardık. Uyanıp şabâh olduğda yola revân olup aḥşâma kadar gidilerek bir köye daha vasil olduk. Bir ḥânedede kalarak ertesi gün yola çıkılarak o aḥşâm dahi bir köye dahil olduk oradan hareket aḥşâm olmadan bir köye varılarak oraya Kâlîkût şehri üç sâ'at olduğunu ḥâber aldık ise de aḥşâm karîb ve ziyâde yorğun olduğumuz cihetle orada kalarak ferdâsı günü şabâhleyin çıkılıp bir ḥayli gidilerek Kâlîkût şehri gözümüze görününce Metâb ağlamaya başladı. Birâz teselli vererek şehre yaklaştığımızda ancak ahibbâsına teşâdüf etmemek için ḥâric-i şehirde aḥşâma kadar eğlenüp gece girilmesini

niyâz eyledi. Ben dahi razı olup aḥşâm bir sularında derûn-ı şehre girip deniz kenarında bir hâneye dâhil olduk. O gice orada kalıp şabâh olduğda Metâb hândan tışarı çıkmayup ben yalnızca deniz kenarına Mâhe [21] şehrine gidecek gemi aramağda oldum ise de o günü bulamayup ertesi gününe taḥarrî eyledim. Faḳaṭ Kûşen şehrine oradan ‘avdetle Mâhe şehrine uğrayacak bir gemi haber aldım hâna gelüp Metâb’a haber verdim o gice hânda kalup şabâh olduğunda toğru deniz kenarında ḳahve dükkânında gidecek geminin reisini bulup Mâhe şehrine bizi her kaç kuruşa götürür ise orada kendisine verilmesini rica eyledim ise de üzerimizde yolcu hâli olmadıktan başka perişân hâlde olduğumuz cihetle sözüme kulak vermeyüp yalnız ben götürmem sözünden gayrı bir şey söylemedi çaresiz ḳalarak ey Metâb utanma ve şıḳılmanîñ vaḳti değıl bir aḥbâb bul da bize kefil olsun dedim ol vaḳt dedi ki bu reis pederimiñ iḥsânını görmüş bir adamdır faḳaṭ beni bilemedi diyerek hemân reisin yanına varup kendini bildirdiği anda eteğine sarılıp hâlinden sual eyledi. Gemide bir tafşîl söylerim gidelim dimesiyle re’is bizi şandal ile gemiye götürdü ve hayli ikrâm edüp aḥşâm üzeri Kûşen’e gitmek üzere feg-i lenger ‘azîmet eyledik iki gün iki [22] gice gâh muḥâlif ve gâh müsâ’id hevâ ile gidilüp Kûşen’e vaşıl olduk yükünü çıkarmak münâsebetiyle dört gün lenger-endaz ikâmet etdikden sonra beşinci gün şabâhleyin oradan hareket bir hâyli açıldıktan sonra hevâ serdlenmeğe ve denizde talğalar büyümeğe başlayup re’isiñ dahi telâşını görünce yanına varup telâşından su’âl eyledim ileride Lakrîv aḫaları önünde dökündü taşlar vardır hevâ ḳalmaz böyle gider ise hâlimiz fenâdır demesiyle ‘aḳlım başımdan gidüp da’imâ insan bulunduğu hâle teşekkür itmeli zirâ ormana gider iken başıma gelen hâllere şükr itmeyüp şikâyet ider idim hâlbuki şimdiki hâliñ üzerine o hâlîm zevḳ ü şafâ imiş aman yâ rab bu hâlîmin beterinden dahi saña şıḳındım diyerek ağlamağa başladım. Gice olup ḳaranlık başdı havâ ise bir yandan serdleşüp geminin direkleri ve yelkenleri ḳalmayarak talğalar arasında yuvarlana yuvarlana ḳaranlıkda ne olduğumuz ve ne olacağımızı bilemeyerek Metâb ile beraber geminin ḳıç tarafında kenarına şıḳıca şarılup nihâyet hâlîmiz muntazır olmağda iken bir çatırdı ḳopdu ondan sonra gemi yalnız şallanmağa başlayınca taşa çarpmış olduğunu hissederek bütün bütün şu içinde [23] ḳaldık. Üzerimizden talğalar aşdıḳça kollarımızda dermân ḳalmadı şabâh olup aydınlık oldu ise de hevâyâ sükûnet gelmediğinden üzerimden aşan talğalardan gemide adam olup olmadığını ve nerede bulunup ḳara yakın mıdır göremediğinden talğadan ḳurtulup diğeri talğa gelinceye ḳadar gemide kimse can ḳurtaran yok mu diyerek çok bağırdım. Bir taraftan sese zühûr itmediğinden gemide kimse olmadığını ve ḳara uzak olduğunu bildim artık hayâtımdan dahi me’yûs olup kollarımda ise ḳat’â dermân ve vücûdumda tâḳat ḳalmadığından geminiñ kenarı elimden ḳurtulmağa başlayınca Metâb arkadaşım ben dahi gitdim der demez bütün bütün denize ḳarḳ oldum. Ancaḳ can tatlı

olduğundan dermansız bulunduğum hâlde bile çabalamağa başladım talğadan kırtulduğum anda elime bir şey işleyince hemân can havliyle şarılıp şandal devrilmiş olduğunu hissederek şıkıca şarıldım. Bir hayli vakt talğadan talğaya yuvarlanmada iken yanıma bir büyücek şandâl yanaşup beni aldı. İçinde üç nefer gemi tâ'ifesi gördüğüm anda Metâb'ı su'âl eyledim ise de bunlar lisânımı bilmediklerinden ğarķ olan gemi tarafını işaret ile gösterir hem ağlardım bunlar dahi o tarafa gidüp gemiyi görünce [24] üzerine vardılar. Metâb arkadaşım diye bağırdım hiç ses ve eşer yok geminin yanından ayrılıp ol derece maḥzûn oldum ki telef olmayup kurutulduğuma te'essüf eyledim orada şandâl beni gemilerine götürmekte ve benim gözüm ğarķ olan gemi tarafından ayrılmayup bakmakta iken denizde bir qaraldı gözüme ilişince hemân ayağa kalkup üzerine gitmek üzere tâ'ifelere işaret ile yalvarmağa başladım. Onlar dahi sür'atle üzerine varup adam olduğunu bildiklerinden ben ise Metâb olduğunu anladığım hâlde kendimi denize atmak derecesinde çabaladığımı gördüklerinde hemân ğayret edüp acele şandâla alup lakin hayâtdan eşer kalmamış hâlde batırdılar. Ba'de çabalaya çabalaya gemiye varduk kapûdan beni içeri alup Metâb'ı ölmüş diyerek kabul etmeyüp denize atmak istediğini görünce vücûdu biraz sıcak olduğunu göstererek kabûl itmesini ricâ ve ayağına kapandım ol vakt onu dahi aldı yatırup gemici uşulu üzere ilâç eylediklerinden sonra bir sâ'at kadar o hâlde yatup kendisine bir ufak hareket gelerek gözünü açup yüzüme bakdığını gördüğüm anda cenâb-ı ḥakka şükürler eyledim. Bir müddet sonra [25] sen kendini denize bıraktığın anda ben dahi kendimi bıraktım biraz yüzme bildiğimden hayli müddet denizde tayanabildim ise de kırtulmayacağımı bildiğimden kendimi ğâ'ib eylemişim o aralık gelüp beni ḥalâs eyledin dedi. Ben dahi şûret-i ḥalâsımı beyân eyledim ba'de kapûdana ikimiz birlikde ziyâde teşekkür eyledik her ne kadar lisânımızı bilmiyor ise de hareketimizden anlayup memnûn oldu faķat biz bu hâlde iken gemi hayli yol almış 'aqlım başıma gelüp biz ne tarafa gidiyoruz diyerek eṭrâfa nazar eyledim geldiğimiz tarafa gitmekte olduğumuzu gördüm amân Metâb arkadaşım nasıl idelim biz geri gidiyoruz dedim. Bunlara işaret ile Kûşen iskelesine bizi bırakmalarını ricâ eyledim dedi lakin Kûşen'den ğâyet açık gittiğinden ve görüp gösteremediğimizden bir dürlü anladamadık. El-ḥâsıl çaresiz kalup başımıza daha neler gelecek diyerek gitmekte ve havâ limanlık olmak ḥasebiyle gemi ağır gidüp bu ḥâl ile iki gün iki gece gidilüp üçüncü günü şabâhleyin gözümüze bir burun göründü tâ'iflerden ismini su'âl eyledim. Kamerîn burunu olduğunu söylediler faķat ince bir rüzgâr çıktığından tâ'ifeler ve kapûdan telâşa düştüklerinden aqlım [26] başımdan gidip ne olacak deyip Metâb ile ḥayretde kaldık hele ḥamd olsun rüzgâr artmayup kırkacak kadar denizde talğa olmadığından Kameriye burunu geçilüp bir gün bir gece daha gidilerek nışf-ı nehârda gözüme bir aṭa görünmesiyle ismini su'âl eyledim. Seylân aṭası dediler ve gemi dahi oraya toĝru

gitmesiyle karaya yaklaştık diyerek memnün oldum ise de memleketimden uzak düşdüğüme mahzûn oldum. Aḥşâm bir sularında mezkûr aṭaya varup gemi temirledi. Şabâḥ olduğunda önünde bulunduğumuz şehriñ ismini su‘âl eyledim Kalûnbû şehri dediler geminiñ içinde bulunan kırk elli kadar şandıklar bu şehre çıkarup şandâl ile tâ‘ifeler ve kapudan şehre gidüp geldiler faḳaṭ ben çıkmayup Metâb ile gemide oturdum o gice yine orada kalıp şabâḥ olduğda kapudan şandâl ile şehre gitti. Bir müddet geçerek yanında bir adam ile gemiye geldi getirdiği adam lisânımızı bilüp bizim için getirilmiş olduğundan yanına gelüp nereye gideceğimizi su‘âl etti ben dahi memleketim Mâhe şehri olup oraya gideceğimi beyân şimdiye kadar başımıza gelen ḥâli ifâde eyledim kapûdan [27] ehl-i insâf adam olduğundan ḥâlime merḥamet edüp kendisi buradan Bengâle körfezine gideceğinden memletimiz tarafına gidecek gemi bulup bizi göndereceğini ifâde ve beyân eylemesiyle Metâb ile beraber kapudan elini öptük tekrar kapudan getirmiş olduğu adam ile şandâla binüp gittiler. Bir sâ‘at geçer geçmez kapudan gelip bizi alarak diğeri bir gemiye çıkardı ve vedâ edüp gitdi. Girdiğimiz geminiñ kapudanı Amerikanlu bir ihtiyâr adam olup lisânımızı bildiğinden bizi yanına alup ḥâlimizden su‘âl eyledi. Ben dahi başımıza gelen ḥâli beyân iderek Mâhe şehrine götürmesini ricâ eyledim. Kendisini Bûnbây şehrine gideceğinden Mâhe şehrine uğrayup bizi bırakacağını va‘d eylemesiyle onuñ dahi elini öpüp teşekkürler eyledik. O gice orada yatup ferdâsı temir olarak oradan hareket hareket ešnâ-yı râhda hevâ muḥâlif oldu ise de ekşer müsâ‘id hevâ ile gice ve gündüz gidilüp yedinci günü şabâḥleyin kapûdan beni çağırup uzakdan Mâhe şehrini göstermesiyle ne derece sevindiğimi tâ‘rif idemem. Ancak işbu sergüzeştimi muṭâla‘aya rağbet [28] buyurup ḥâlime vâkıf olan ihvânımıñ ma‘lûmu olacaktır. Aḥşâma kadar gidilüp gurûb-ı şemsde Mâhe şehrinin önüne geldim ve hevâ müsâ‘id olduğu cihetle yolundan kalmamak için hemân bir iki yelkenlerini indirüp bizi şandâl ile şehre çıkarmasını tâ‘ifelere söyledi biz dahi ‘azîm teşekkür ederek vedâ edüp şandâl ile sâ‘at bir iki sularında şehre muvâsalat eyledik şandâlda bulunan tâ‘ifelere dahi teşekkür iderek vedâ edüp yola revân olduk. Ḥânemiñ önüne gelüp kapuyu çaldım içeriden birisi ne istersin demesiyle kapuyu açdı karanlık olmak ḥasebiyle birbirimizi göremeyüp faḳaṭ sesinden lâlâm olduğunu bildim ise de kendimi bildirmeyüp Mansûr efendiyi isterim dedim. Ol vâkıt bir âh çeküp biz de isteriz ama üç ay oluyor gâ‘ib oldu. Pederi ve anası ḥasta yatarlar sen de derdümüz[i] tazeleme def‘ ol buradan bizi deli ve divâne mi ideceksin dedi. Hele bir mum getir Mansûr efendiyi göstereyim dememle ol dahi bu sözümden ve sesimden anlayup hemân koşarak mum getirüp beni görmesiyle kucaklayup nerdibenden yukarı çıkup içeri babamıñ [29] oṭasına girdim. Babam bir yatağda vâlidem bir yatağda ḥasta yatdıklarını gördüm evvelâ babamıñ ve soñra vâlidemiñ ayaklarını öpdüm babam dahi beni sînesine başup iki gözlerimden ağlayarak öpdü.

Vâlidem ise sevincinden iki gözlerinden seyl gibi yaş akar ben ağlayarak başıma gelen hâlleri ve arkadaşım Metâb'ın hâlini ve berâber getirmiş olduğumu beyân eyledim. Onu dahi yanlarına çağırıp ahiret evlâdı etdiler bir dahi izn ü ruḥşatları olmadıkça bir maḥalle gitmeyeceğime huzurlarında yemîn ü ḳasem eyledim onların dahi baña olan muḥabbetlerinden ḳabaḫatimi 'afv edüp nevâziş ü iltifat eylediler ben dahi bi's-sıḫḫatihi ve's-selâmetihi cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ḫazretlerine teşekkür eyleyip Metâb ile berâber okuyup yazmağa çâre ve tedbîr ile meşgûl oldum.

Sonuç

Bu çalışmada; bugüne kadar yayımlanmamış ve üzerinde çalışma yapılmamış olan “Hikâye-i Mansûr”un nüshaları ve dili hakkında bilgi verilmiş, ayrıca eserin türüyle ilgili bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Matbu nüshadan metin neşrini yapmış olduğumuz bu hikâyenin; tek bir olay etrafında gelişen ve Mansur adlı kahramanın başından geçen çeşitli maceraları konu alan realist bir hikâye niteliği taşıdığı görülmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; halk hikâyesinin birçok özelliğini taşımayan Hikâye-i Mansûr'un, Boratav'ın realist hikâye tanımını da tam olarak karşılamadığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan bu tür halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmaların sayısındaki artışla beraber, realist halk hikâyeleri üzerine yeni tanımlamaların yapılacağını düşünüyoruz. Hikâye-i Mansûr'dan hareketle realist halk hikâyelerini; geleneksel hikâye türünün gelişerek romana açılmaya başladığı bir dönemin ürünleri olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim hikâyenin sonlarına doğru karşımıza çıkan “Ancak işbu sergüzeştimi muḫâla'aya rağbet buyurup ḫâlime vâkıf olan ihvânımıñ ma'lûmu olacaḫdır” ifadesi eseri; Ahmet Midhat Efendi'nin eserlerinde olduğu gibi halk hikâyesi ile modern romanın arasında bir yere oturtmaktadır.

Burada Hikâye-i Mansûr'un halk hikâyesi ile ortak yönlerine de dikkat çekmek yerinde olacaktır. Halk hikâyelerinde kahramanın bireyleşme sürecine girmesi için bir maceraya, yolculuğa sürüklenmesi gerekmektedir. Joseph Campbell'in “kahramanın sonsuz yolculuğu” adını verdiği ve “yola çıkış-erginlenme-dönüş” şeklinde kavramsallaştırdığı bu sembolik yolculuk, kahramanın olgunlaşması açısından önemlidir. Nitekim Hikâye-i Mansûr'da Basra'da doğmuş olan Mansur, ailesinden ayrılmış, bir çeşit kendini bulma yolculuğuna çıkmış, ormanda ve denizde birçok macera ve tehlikeli bir yolculuktan sonra tekrar ailesinin yanına, kişisel gelişimini, erginleşmesini tamamlamış olarak dönmüştür.

Kaynakça

- ABALI, İ. (2016). "Canış ve Bayış'ın Sonsuz Yolculuğu", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), s.203-213.
- ALPTEKİN, A. B. (2005). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYTAÇ, P. (2011). *Realist Halk Hikâyelerinden Tayyarzâde Hikâyesi ile Hançerli Hanım Hikâyesi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- BORATAV, P. N. (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- CAMPBELL, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ERCİLASUN, A. B. (2010). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- HİKÂYE-İ MANSÛR. (1869), İstanbul: Mekteb-i Sanayi Matbaası.
- IRMAK, Y. ve AVA, U. (2017). Âşık Garip Hikâyesinde Arketipsel Sembolizm. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 16-28.
- TEKİN, M. (2003). *Roman Sanatı I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Elektronik Kaynakça

- <http://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/manuscripts/catalog/details/334788> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)
- <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?dilsecim=0&-vt=YordamBTSYS&> (Erişim Tarihi: 11.11.2017)
- <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?dilsecim=0&-vt=YordamBTSYS&> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- <http://kutuphane.atauni.edu.tr/yordambt/yordam.php?> (Erişim Tarihi: 01.11.2017)